

можна передбачити створення національного координаційного вузла економічної безпеки з функціями обміну інформацією з європейськими інституціями, координації з оцінювання ризиків і залежностей, підготовки спільних ініціатив із протидії економічному примусу та залучення бізнесу до виявлення практичних вразливостей у критичних секторах.

Список використаних джерел:

1. Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council on “European Economic Security Strategy” : JOIN(2023) 20 final. Brussels, 20.06.2023 / European Commission ; High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10919-2023-INIT/en/pdf>
2. Joint Communication to the European Parliament and the Council “Strengthening EU economic security” : JOIN(2025) 977 final / European Commission ; High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. Brussels, 03.12.2025. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16389-2025-INIT/en/pdf>
3. Decision of the President of the European Commission on the establishment of a Commissioners’ Project Group on Economic Security. Brussels, 7 January 2025. P(2025) 1. 5 p. URL: https://commission.europa.eu/document/download/e3b92b79-fe14-4ad6-9def-daa8ce3af36c_en
4. Базиліук Я. Економічна безпека України у новій глобальній архітектурі ризиків : експ.-аналіт. доп. / Я. Базиліук, Я. Жаліло, Л. Шемаєва, та ін. ; Національний інститут стратегічних досліджень ; за заг. ред. Я. Жаліла. – Київ : НІСД, 2026. – 136 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2026.03>
5. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : затв. Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Tex>

УДК 339.9:[502.131.1:620.9](477)

Єременко Андрій Валерійович,

к.е.н., доцент кафедри європейської економіки і бізнесу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ПІД ВПЛИВОМ ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

У сучасній системі міжнародних економічних відносин екологічний та енергетичний імперативи трансформуються з суто теоретичних концептів у жорсткі регуляторні рамки глобального господарювання й транскордонного обміну. Засадничі принципи екологічного імперативу, що ввів у науковий обіг Микита Мойсєєв як граничну межу антропогенного навантаження, сьогодні безпосередньо визначають вектори транскордонної співпраці та обмежують екологічно деструктивні види міжнародної торговельної діяльності. У контексті глобального управління екологічна безпека, що спирається на етичні концепції Томаса Беррі та категоричний імператив Іммануїла Канта, виступає базовим

критерієм оцінювання конкурентоспроможності національних економік та умов укладання міжнародних інвестиційних угод. Ноосферно-екологічний підхід, заснований на вченні Володимира Вернадського, вимагає досягнення глобальної екоефективності та переосмислення територіального планування з урахуванням регіональних еколого-економічних взаємозв'язків. Енергетичний імператив, філософське коріння якого закладено Вільгельмом Оствальдом, у міжнародному вимірі вимагає максимізації ефективності використання енергетичних ресурсів [1].

Енергетичний перехід виступає ключовим чинником реструктуризації сучасних міжнародних економічних відносин, оскільки зміна домінуючих джерел енергії історично завжди переформатовувала глобальну геоекономічну карту та баланс сил. Якщо світовий лад попередніх епох спирався на транскордонну торгівлю викопним паливом, то нинішній зелений перехід докорінно змінює традиційні товарні та фінансові потоки, створюючи нові форми технологічної та ресурсницької залежності держав. Головним каталізатором цих процесів є Європейський зелений курс, що за допомогою нормативних інструментів перетворює екологічні вимоги на важелі впливу у світовій торгівлі та міжнародній інвестиційній політиці. За прогнозами Європейської комісії, радикальне скорочення імпорту викопного палива до Європейського Союзу – зокрема вугілля на 71-77% до 2030 року, а також нафти й природного газу на 78-79% та 58-67% відповідно до 2050 року – позбавить традиційні сировинні країни-експортери їхніх основних експортних доходів. Це руйнує застарілу модель міжнародного поділу праці й змушує уряди диверсифікувати свої економіки, інтегруючись до нових ланцюгів доданої вартості на основі чистих технологій [2].

Нова архітектура міжнародних економічних відносин дедалі частіше характеризується інструментами зеленого протекціонізму та регуляторного тиску в межах жорсткого геоекономічного протистояння. Контроль над ланцюгами постачання критичної сировини для відновлюваної енергетики, де домінує Китай, стимулює розвиток оборонних ініціатив Заходу, таких як Закон про декарбонізацію промисловості Європейського Союзу чи британська Чиста енергетична стратегія, які спираються на механізми змішаного міжнародного фінансування для зниження ризиків. Водночас екологічна політика використовується як зброя у конкурентній боротьбі, що наочно демонструє запровадження Євросоюзом механізму прикордонного вуглецевого регулювання з 2026 року, який фактично є новим типом митного бар'єру на імпорт товарів із високим вуглецевим слідом. Дані моніторингу Всесвітнього економічного форуму підтверджують, що у 2025-2026 роках геоекономічна конфронтація піднялася на перше місце серед провідних глобальних ризиків (18 % у 2026 році), випередивши безпосередньо збройні конфлікти (14%) та екстремальні погодні явища (8%). Це свідчить про те, що ерозія міжнародної довіри та інструменти екологічного регулювання стають джерелами напруги в

сучасній глобальній торгівлі та суттєво ускладнюють спільне вирішення кліматичних завдань на рівні Організації Об'єднаних Націй [3; 4].

Для України інтеграція екологічного та енергетичного імперативів у систему міжнародних економічних відносин під тиском воєнних руйнувань має критичне безпекове та макроекономічне значення. Військова агресія завдала довгострокових екологічних збитків екосистемам країни, водночас зруйнувавши традиційні експортні можливості та змусивши різко наростити імпорт нафтопродуктів і дорогого енергетичного обладнання. Згідно з макроекономічним аналізом академіка Богдана Данилишина, такий дисбаланс у зовнішній торгівлі призводить до значного вимивання валютних резервів, через що стабільність курсу гривні підтримується не експортним сектором чи залученням приватного капіталу, а виключно безперервною зовнішньою фінансовою допомогою в умовах слабкої монетарної трансмісії Національного банку України. Зміцнення позицій України на міжнародних ринках потребує переходу від вразливої централізованої моделі паливно-енергетичного комплексу до розподіленої генерації на основі відновлюваних джерел енергії, біопалива та сучасних накопичувачів. Така децентралізація дозволить зменшити тиск на торговельний баланс та адаптувати вітчизняну промисловість до екологічних вимог європейського Енергетичного союзу [5].

У підсумку, майбутня динаміка міжнародних економічних відносин визначатиметься спроможністю держав поєднувати економічне зростання з екологічними та енергетичними обмеженнями в умовах глобального конкурентного суперництва. Для України запуск у дію європейського механізму транскордонного вуглецевого регулювання з 2026 року становить серйозний ризик втрати європейських ринків збуту для традиційного металургійного та хімічного експорту [6]. Мінімізація цих загроз потребує негайної адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу, залучення інвестиційного фінансування через REPowerEU та інтеграції Цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй до 2030 року в економічну політику з урахуванням воєнного стану. Лише глибока зелена модернізація промисловості дозволить Україні перетворитися з пасивного реципієнта міжнародної допомоги на повноцінного та конкурентоспроможного суб'єкта європейських та світових економічних відносин. Перехід до декарбонізованої та технологічно незалежної моделі розвитку є не просто виконанням міжнародних зобов'язань, а єдиним шляхом збереження суверенітету країни у сучасних координатах геоекономічного протистояння.

Список використаних джерел:

1. Шпильова Ю.Б., Ільїна М.В. Значення екологічного імперативу для формування орієнтирів сталого розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 24(1). С. 8-11. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/24-1-2017/4.pdf>.
2. Mark Leonard, Jean Pisani-Ferry, Jeremy Shapiro, Simone Tagliapietra and Guntram Wolff. *The geopolitics of the European Green Deal. Policy Contribution. Issue №04/21*. 2021. URL: https://www.bruegel.org/system/files/wp_attachments/PC-04-GrenDeal-2021-1.pdf

3. The European Green Deal Striving to be the first climate-neutral continent. European Commission. 2024. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

4. Peter Hill. Managing the Geopolitics of Europe's energy transition. LSE Business Review. 2026. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2026/06/08/managing-the-geopolitics-of-europes-energy-transition/>

5. Данилишин Б. Інфляція перемагає Нацбанк: хто найбільше постраждає. 2026. URL: https://glavcom.ua/columns/b_danilishyn/infljatsija-peremahaje-natsbank-khto-najbilshe-postrazhdaje-1107559.html

6. Омельченко В. СВМ (вступає у дію із 2026 р.) – найбільша загроза для української економіки та бюджетних надходжень з часу початку широкомасштабної агресії РФ. Разумков центр. 2025. URL: <https://razumkov.org.ua/komentari/svam-vstupae-u-diiu-iz-2026r-naibilsha-zagroza-dlia-ukrainskoi-ekonomiky-ta-biudzhethnykh-nadkhodzhen-z-chasu-pochatku-shyrokomasshtabnoi-agresii-rf>

УДК 330.35:338.24

Жаліло Ярослав Анатолійович,
д.е.н., заступник директора,
Національний інститут стратегічних досліджень,
м. Київ, Україна

ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У глобальній економіці наразі відбувається глибинна трансформація інституційних засад розвитку. В умовах глобальної полікризи спостерігається переплетення системних ризиків – економічних, екологічних, соціальних, технологічних безпекових тощо. Цей кризовий шок вийшов за рамки антикризових спроможностей чинних інституційних систем – як національних, так і глобальних. Відтак ці системи не мають вбудованих автоматичних механізмів подолання кризи. Антикризова недовіра існує глобальних правил спонукає до активного демонтажу ієрархічних систем правил і обмежень, проте формування нових правил поки що не відбувається. Це посилює ситуацію глобальної невизначеності.

В таких умовах спроможність національних урядів приймати суверенні рішення, які забезпечують адаптивне реагування на емерджентні ризики періоду невизначеності, виходячи з національних інтересів, може бути визнана ключовим критерієм національної економічної безпеки. Де-факто, орієнтири економічної безпеки в умовах невизначеності заступають місце втраченої антикризової спроможності національних та міжнародних інститутів.

Отже, в умовах невизначеності статичне розуміння безпеки як стану захищеності від певних загроз за допомогою інституційно усталених механізмів змінюється на динамічне розуміння її як спроможності до адаптивних змін, яка дає змогу якісно функціонувати в умовах невизначених і слабо прогнозованих